

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

Т. О. Гуренко, кандидат економічних наук

Розкрито сутність власного капіталу й відображено сучасний погляд на нього.

Власний капітал, зареєстрований капітал, статутний капітал, резервний капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, неоплачений капітал, інтелектуальний капітал.

За національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке затверджено Міністерством фінансів України 07.02.2013 р. № 73, власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [3]. Власний капітал показує частину майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Він є не тільки основою для створення підприємства, а й стабільністю і продовженням його господарської діяльності. Ураховуючи функції власного капіталу, можна зазначити, що його розмір визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство, а для кредиторів є показником відповідальності й стабільності підприємства. Чим більший власний капітал і менша кредиторська заборгованість, тим кращі стосунки в підприємства з різними юридичними й фізичними особами.

Наявність власного капіталу швидко визначається за балансом, наприклад, можна розрахувати коефіцієнт маневреності, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт рентабельності власного капіталу тощо. Але якщо необхідна більш детальна інформація щодо змін, які відбулися у власному капіталі та їх причини, тоді беруться до уваги показники звіту про власний капітал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різні часи проблеми власного та інтелектуального капіталу досліджували багато вчених, зокрема Г. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський, С. М. Ілляшенко, В. Зінов, С. Кокизюк, І. Й. Яремко та інші, проте існує ряд невирішених суперечностей як методології формування власного капіталу, так і доцільності застосування інтелектуального капіталу на підприємствах.

Мета дослідження – знайти таку складову власного капіталу, яка б найбільш розкривала його сутність.

Виклад основного матеріалу. Із 1 січня 2013 року відбулися зміни щодо основних форм фінансової звітності. Так, власний капітал у балансі відображається у першому розділі пасиву «Власний капітал» і до 2013 року включав у себе такі статті: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал,

нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Зміни, які відбулися відображено в таблиці.

Зміни в Балансі за розділом I «Власний капітал»

До 31.12.2012 р.			З 01.01.2013 р.		
Код ра- хунка	Назва статті	Код рядка	Код ра- хунка	Назва статті	Код рядка
40	Статутний капітал	300	40	Зареєстрований капі- тал	1400
41	Пайовий капітал	310	41	Капітал у дооцінках	1405
42	Додатковий вкладе- ний капітал	320	42	Додатковий капітал	1410
425	Інший додатковий ка- пітал	330			
43	Резервний капітал	340	43	Резервний капітал	1415
44	Нерозподілений при- буток (непокритий збиток)	350	44	Нерозподілений при- буток (непокритий збиток)	1420
46	Неоплачений капітал	360	46	Неоплачений капітал	1425
45	Вилучений капітал	370	45	Вилучений капітал	1430

Зареєстрований капітал – це юридично оформлена, офіційно об'явлена й належним чином зареєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства. Він включатиме статутний капітал господарських товариств, державних і комунальних господарств, який призначений для заснування та введення підприємства в дію, виконує захисну функцію та функції управління і контролю, що дасть можливість власникам контрольного пакета акцій підприємства проводити стратегічну політику, формувати дивідендну політику та контролювати кадрові питання.

Статутний капітал передбачає забезпечення фінансування і ліквідності та є базою для нарахування дивідендів. Отже, він повинен бути направлений на реалізацію інвестиційних проектів, поліпшення ліквідності й платоспроможності, модернізації чи розширення виробництва, оптимізації дивідендної політики тощо. Розмір статутного капіталу не може бути меншим за встановлену законодавством суму. Рішення про його збільшення або зменшення мають бути зареєстровані в Державному реєстрі господарських одиниць і відповідати за вартістю даним фінансової звітності й балансу. Тобто фіксується в балансі та сума капіталу, у межах якої засновники несуть матеріальну відповідальність перед кредиторами.

Пайовий капітал є сукупністю коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарської діяльності. Це внески членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами. Також для збільшення власного капіталу пайовики можуть здійснювати на добровільних засадах додаткові внески [2].

На балансі підприємства до 2013 року виділявся окремо рахунок «Інший додатковий капітал», на якому відображалась дооцінка основних

засобів, їх індексація, дооцінка нематеріальних активів, одержання у безкоштовному порядку різних активів від сторонніх організацій та фізичних осіб тощо. Із 2013 р. введена в дію така стаття балансу, як «Капітал у дооцінках», на якому відобразатиметься інформація про дооцінку (уцінку) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до НП(С)БО 1 відображаються у складі власного капіталу, але розкриватимуться не у звіті про власний капітал, як раніше, а у звіті про фінансові результати (звіт про сукупний дохід (форма 2)).

На рахунку «Капітал у дооцінках» узагальнюватиметься інформація про дооцінки об'єктів основних засобів і нематеріальних активів, уцінки таких об'єктів у межах сум раніше проведених дооцінок. Такі суми дооцінки основних засобів і нематеріальних активів відноситимуться до нерозподіленого прибутку.

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів – це інформація про зміну балансової вартості об'єкта хеджування за значення коефіцієнта ефективності хеджування грошових коштів у межах, визначених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Такі суми будуть віднесені до первісної вартості фінансових інвестицій чи фінансових зобов'язань або до складу інших доходів (витрат). Інформація про дооцінки (уцінки) основних засобів, нематеріальних активів буде відобразатися у звіті про фінансові результати в другому розділі «Сукупний дохід».

У статті «Додатковий капітал» відображається емісійний дохід, вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно за національними положеннями (стандартами) відображаються у складі власного капіталу [2]. Як видно, тут знайшли місце «Накопичені курсові різниці», які за НП(С)БО будуть відобразатися також у звіті про сукупний дохід.

Підприємство за необхідності може створювати резервний капітал, який буде використовуватися на покриття збитків від господарської діяльності, на збільшення статутного капіталу, на покриття різниці між номінальною і продажною вартістю акцій та ін. Резервний капітал створюється за рахунок чистого нерозподіленого прибутку, який отримано внаслідок ефективної діяльності підприємства, що не була розподілена між акціонерами, а реінвестована в підприємство.

Останнім часом значна увага приділяється питанню мобілізації ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою, тобто корпоративне право – це право власності на статутний капітал юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів, у разі їх ліквідації відповідно до чинного законодавства [5].

Отже, головною ознакою зареєстрованого та додаткового капіталу є наявність реальних активів, які передані підприємству в обмін на корпоративні права, на можливість брати участь в управлінні, розподілі прибутків та майна підприємства, що дасть можливість зберегти власний капітал від

фіктивного збільшення активів, штучного збільшення дебіторської заборгованості тощо. Збільшення статутного капіталу на такій основі не потребує ні застава майна, ні гарантії третіх осіб, а ресурси будуть приносити користь протягом багатьох років. Особливо важливим є врахування мети таких вкладень, строків вкладання і використання таких ресурсів, визначення і формування резервів підприємства тощо.

У системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності використовують і корегувальні показники, які дають можливість вирішити певні протиріччя. Ці показники відображають рух власного капіталу в процесі його формування та управління ним. На підприємстві виникають ситуації, коли викуповуються у власників акції власної емісії або їх частки з метою їх подальшого перепродажу або анулювання. Така інформація є у статті «Вилучений капітал» і за цією позицією відображається фактична собівартість відповідних корпоративних прав. Неоплачений капітал показує заборгованість власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Визначаючи підсумок балансу за розділом «Власний капітал», вираховується збиток, неоплачений капітал і вилучений капітал.

Вчасно не внесені активи або вилучені з підприємства зменшують розмір статутного капіталу, тому неоплачений і вилучений капітал вираховується під час визначення підсумку власного капіталу. Розширена інформація щодо наведених видів капіталу наведена у звіті про власний капітал.

Загалом, на думку науковців, капітал можна трактувати в трьох аспектах:

- 1) економічний аспект – вартість, що продукує додаткову вартість;
- 2) юридичний аспект – атрибут відносин власності;
- 3) обліковий аспект – джерело формування активів суб'єкта господарювання [1].

У зв'язку із виникненням комп'ютерів, нових технологій, розвитком науки, проникненням їх у процес виробництва створено таке поняття, як інтелектуальний капітал.

Інтелектуальний капітал підприємства – це сукупність інтелектуальних ресурсів (матеріальних і нематеріальних) і здатностей до їх реалізації, що визначають спроможність підприємства розвиватися на основі інформації та знань. На інтелектуальний капітал впливають такі чинники, як робоча сила, нематеріальні активи, фінансово-інвестиційний капітал, високі технології та інші [4]. Отже, інтелектуальний капітал може бути частиною власного капіталу, який є на підприємстві, так як нематеріальний актив, знання відіграють не менш важливу роль, ніж активи, які працюють на нього.

Нажаль знання ніяк не оцінюються на підприємстві, крім як у вигляді заробітної плати або іншої оцінки. Як вважають російські фахівці, інтелектуальний капітал – це ресурс, який характеризує знання, інтелектуальний потенціал організації та є одним з нових критеріїв конкурентоздатності організації, тому внески до статутного капіталу можуть бути не тільки у вигляді грошових коштів, матеріальних ресурсів, а у вигляді знань, навичок, програмних забезпечень тощо.

На думку деяких науковців, інтелектуальний капітал є сумою трьох складових:

- людський капітал;
- структурний капітал;
- споживчий капітал [4].

Отже, людські ресурси дають найбільшу якість для діяльності підприємства. Якщо вони підібрані правильно, то й результати діяльності підприємства будуть відповідати високим його вимогам. Різні програмні засоби ЕОМ, програмне забезпечення та різні організаційні механізми забезпечують продуктивність працюючих та функціонування фірми. Це є структурний капітал. Спроможність задовольнити запити споживачів, забезпечити їх постійність надасть споживчий капітал. Якщо особа пише наукові праці, які мають практичне значення, створює програми, «ноу-хау», надає пропозиції, які впливають на кінцевий результат, то такий інтелектуальний капітал може бути на балансі підприємства у вигляді капітальних інвестицій, нематеріальних активів тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, підприємства повинні на перше місце ставити особистість, інтелект, тобто те, від чого залежить його розвиток та безперервність діяльності на високому рівні. Також, підприємства повинні чітко визначати цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) власного капіталу, порядок формування резервного капіталу, порядок формування та використання додаткового капіталу, методику здійснення реінвестицій у корпоративні права, чітко визначати порядок оподаткування операцій, які пов'язані із збільшенням (зменшенням) статутного капіталу тощо.

Список літератури

1. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підруч. / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД – Університетська книга, 2010. – 334 с.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : затверджено наказом Міністерства фінансів України 08 березня 2013 р. № 433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
4. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком : монографія / за ред. С. М. Ілляшенко. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.
5. Сук Л. К. Фінансовий облік : навч. посіб. / Л. К. Сук, П. Л. Сук. – К. : Знання, 2012. – 647 с.

*Раскрыта сущность собственного капитала та отображено со-
временный взгляд на него.*

***Собственный капитал, зарегистрированный капитал, ста-
тутный капитал, резервный капитал, капитал у дооценках, допо-***

лнительный капитал, неоплаченный капитал, интеллектуальный капитал.

The essence of equity and reflected modern look to it.

Equity, registered capital, share capital, capital reserve, capital revaluation, additional capital, unpaid capital, intellectual capital.